

BEKNOPT VERSLAG

1. Houtvoorraadbeheer in een Europese context

(Filip de Jaeger - Secretaris-generaal van CEI-Bois)

Filip De Jaeger gaat dieper in op houtvoorraadbeheer in de Europese context op basis van twee publicaties: "*State of Europe's Forests 2011*" & "*Forestry in the EU and the world*" van Eurostat. Uit deze rapporten blijkt dat het bosareaal tussen 1990 en 2010 gestegen is. Hieruit volgt dat er zich een toename in houtvolume en houtaanwas heeft voorgedaan in de EU. Dit vormt een goede uitgangspositie voor een duurzame ontwikkeling. Het beschikbare hout neemt zijn plaats in als een belangrijke grondstof. Ook voor het milieu en het sociale aspect (zoals recreatie) is het toenemend areaal een positieve evolutie.

Daarnaast staat hout als grondstof ook onder toenemende druk. Hierdoor doet zich in de eerste plaats een positieve ontwikkeling voor. Het stimuleert de Europese houtsector om zo efficiënt mogelijk aan de slag te gaan. Een voorbeeld van optimalisatie is de "*cascade use*" van hout. Eerst wordt een product van hout gemaakt, daarna hergebruikt of recycleert men het product en pas in laatste instantie dient het als biomassa voor energieproductie.

Een aantal problemen duiken echter op. De EU-politiek (20-20-20 doelstelling) met betrekking tot biomassa leidt tot een heel sterke druk op de houtvoorraad. Het is goed om het principe van afhankelijkheid van fossiele brandstoffen te doorbreken. Maar een eenzijdige keuze voor biomassa is niet juist wanneer hierbij hoogkwalitatief hout als biomassa gebruikt wordt. Daarnaast is de grondstoffenmarkt sterk verstoord door subsidies voor hernieuwbare energie. Dit zorgt ervoor dat energiebedrijven meer kunnen betalen dan de houtsector voor dezelfde grondstof. De Europese Commissie is zich van dit probleem bewust maar schuift voorlopig geen oplossing naar voor. Een aandachtspunt hierbij is dat het houtgebruik de inspanningen om de klimaatsverandering te bestrijden niet teniet mag doen. Ten tweede leidt de export naar Azië tot extra druk op de Europese houtsector. Het is onduidelijk hoe de Aziatische aankopen competitief kunnen zijn.

Op basis van een Europese studie lijkt de houtvraag vandaag aan het houtaanbod te voldoen. Wie echter vooruit kijkt naar 2030, merkt dat de vraag naar hout en afgeleide houtproducten stabiel blijft, maar dat de vraag naar hout als grondstof voor energie sterk toeneemt. Daardoor bedraagt het geraamde houttekort tegen 2030 ongeveer 300 miljoen kubieke meter.

Een andere studie ("*EU Woodflow-rapport*") van professor Mantau in opdracht van CEI-Bois en CEPI tracht de hele keten van hout en de papierindustrie te evalueren. Dit vormt de eerste stap in het optimalisatieproces.

2. Houtvoorraadbeheer in Vlaanderen: behoeften, problematiek en duurzaamheid

(Marc de Bock – Zaakvoerder De Bock Hout-Bois bvba)

In Vlaanderen ligt de klemtoon in bosbeheer vooral op ecologie en recreatie waardoor de economische functie vaak achterop hinkt. Het is de taak van de huidige generatie bosbeheerders dat de houtproductie aanwezig blijft voor de volgende generatie.

Verschillende problemen doen zich voor. Ten eerste ontbreekt actueel cijfermateriaal. Dit maakt een toegespitst beleid onmogelijk. Ten tweede heeft de EU naast de instandhoudingsdoelstellingen de opdracht gegeven om de zelfvoorzieningsgraad te doen stijgen. Dit is immers de meest duurzame optie. Vlaanderen heeft echter een grote handel van hout: binnenlands hout wordt geëxporteerd, en om aan de Vlaamse vraag naar hout te voldoen moet buitenlands hout geïmporteerd worden. Dit is dus een scheefgetrokken situatie. Ten derde is de exotenlijst van de EU niet compatibel met de vraag naar dit type hout. Naalddhout en populier zijn nodig. Ten vierde moet de Vlaamse overheid beleidsmatig ook voor de productie van hout kiezen, naast natuur en recreatie. Gerooide bossen worden nauwelijks terug aangeplant. De overheid kiest veelal voor natuurlijke verjonging. Dit levert onvoldoende resultaat op voor de productie.

Een aantal aanbevelingen naar de overheid worden hieronder vermeld. Ten eerste heeft Natuurpunt Vlaanderen ongeveer 18.000 ha in beheer. Verwervingen door de overheid en natuurverenigingen moeten stoppen. Private boscigenaars zijn immers in staat hun bossen op een goede manier te beheren. Ten tweede is rechtstreeks overleg tussen de overheid en de houtsector nodig. Ten derde moeten de Europese gelden en de bijdragen van Vlaanderen effectiever geïnvesteerd worden. Via plattelandsontwikkeling staat een bepaald bedrag ter beschikking voor landbouw en bosbouw. Op dit moment is er geen cent naar bosbouw gegaan. Ten vierde, wat betreft certificering zijn voor de EU FSC en PEFC volwaardige systemen. Voor Vlaanderen is FSC en PEFC nodig. Ten vijfde moet aan de beeldvorming gewerkt worden. Bomen vellen is geen misdaad. Positief denken over bosbouw kan leiden naar nieuwe toepassingen. Ten zesde moet er geïnvesteerd worden in de ontwikkeling van nieuwe houtsoorten. Dit is de rol van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO). Een aantal mensen werken op hout, het merendeel op biodiversiteit. De verhouding binnen het INBO is verstoord.

Houtproductie in Vlaanderen levert een enorme opslag aan CO₂ op. 600.000 m³ populier bijvoorbeeld levert 25.000.000 euro per jaar op door koolstofopslag. Houtproductie is dus niet enkel nodig om de bevoorrading te verzekeren maar ook omwille van de CO₂-opslag.

Discussie

Vraag 1: Vraag voor Filip De Jaeger over de vermelde studie: in hoeverre kunnen de balkjes opgeteld worden?

Toelichting: Cascadegebruik is belangrijk. Details over de studie kan Filip De Jaeger niet geven. De cijfers tonen een momentopname van wat de sector toen verwachtte en kunnen bijgevolg verschuiven. Het gaat om grootteordes. Het heeft een beeld van wat er mogelijk op ons af komt en hoe we daarop kunnen anticiperen.

Vraag 2: Certificering is belangrijk. De vraag is groot bij producenten en consumenten. Wij zijn verplicht in het buitenland FSC-hout aan te kopen om voldoende hout te kunnen

verkopten. Wij moeten zo snel mogelijk meer bossen certificeren om onze eigen grondstoffen te verkopen. Hoeveel Vlaams gecertificeerd hout komt op de Vlaamse markt?

Toelichting: FSC haalt 2.5% van de totale volumes, 57% was PEFC gecertificeerd. Vlaanderen richt zich vooral op Frankrijk en Wallonië om gecertificeerd hout op de Vlaamse markt te brengen.

Aanvullende bemerking uit de zaal: De vraag van de markt is enorm. PEFC is in Vlaanderen moeilijk te vinden. Ik koop dagelijks hout aan. Wij trekken PEFC in Frankrijk aan. Dit is slecht nieuws voor onze eigen bosbouwers. Het aankopen van hout in België wordt steeds moeilijker. Wij worden ook geconfronteerd met de afstanden die moeten afgelegd worden. Voor houtverwerkende bedrijven wordt het steeds moeilijker om aan die grondstoffen te betrekken.

3. De rol van kwaliteitshout

(prof. dr. ir. Joris Van Acker - Hoofd van het Laboratorium voor Houttechnologie, Universiteit Gent)

Niet elk product heeft nog een binding met het bos. In een Vlaamse/Belgische context ontbreekt een directe link tussen spaanplaat en bos of tussen pulp of papier en bos (recyclage van respectievelijk oud hout en oud papier). Daarentegen heeft multiplexproductie nog steeds een kwaliteitsboom nodig als basis. Houttechnologie en daarmee gepaard gaand houtkwaliteit hebben dus een impact op de bos- en houtkolom.

Voor het werken met kwalitatief hout zijn er heel wat investeringen nodig (grote houtverwerkingseenheden). In de praktijk zien we echter weinig nieuwe zagerijen en andere primaire verwerkingsbedrijven bijkomen. Er ontbreekt bijgevolg investeringsinitiatief. Voor biomassaproductie is er geen kwaliteitshout nodig. Het EEA waarschuwt hier wel voor een verstoring van "*fiber*" en "*food*". Verwerken van extra grote bomen vormt ook een probleem in Europa. Steeds minder bedrijven kunnen dat verwerken en steeds minder bedrijven tonen daarin interesse.

Het is noodzakelijk nieuwe initiatieven aan te wakkeren om de verwerking van loofhout opnieuw populair te maken. De vernauwing van de prijsdiscrepantie tussen 'goed hout' en 'slecht hout' zorgt ervoor dat nieuwe investeringsinitiatieven in kwaliteitshout niet van de grond komen.

De promotie van houtgebruik gaat niet over het feit dat het een hernieuwbare grondstof betreft, maar het gaat ook om de substitutie van plastic, beton, etc. Deze hebben veel meer energie nodig om geproduceerd te worden. Ook architecten en bouwkundige ingenieurs moeten aangesproken worden. Hout is immers veel milieuvriendelijker. Als de vraag naar hout stijgt, moet de landbouwsector misschien ook aangesproken worden. Snelgroeibomen hoeven niet per se bos te zijn.

Maar om de competitie met staal en beton te kunnen aangaan, moet er nog steeds kwaliteitshout ter beschikking kunnen gesteld worden. Houtbehandeling en verlijming, "*reconstituted wood*", maakt wel dat je ook niet noodzakelijk grote, mooie bomen moet produceren om competitieve producten op de markt te brengen. Houttechnologie biedt hier dus een oplossing.

Een aantal factoren bemoeilijken het geheel. Om een goede toekomst te verzekeren is een verregaande integratie nodig. Het ene aspecten in de sector kan niet bestaan zonder de andere. Zo vormen resthout en residu's een deel van het inkomen van zagerijen en fineerbedrijven en zijn ze essentieel voor de productie van diverse pulp- en papierproducten en verschillende plaatmaterialen zoals spaanplaat. Er ontstaat mogelijk een probleem bij de KMO's, die onvoldoende investeringscapaciteit hebben om kwaliteitshout te blijven verwerken. Een ander punt van aandacht is de complexiteit van houtkwaliteit. Wat is boom- en houtkwaliteit? Het kromtrekken van hout is immers niet belangrijk wanneer hout verwerkt wordt in bijvoorbeeld OSB. Anderzijds zien we in de praktijk dat kwaliteitshout en esthetiek weer aan aandacht winnen. Zo worden bijvoorbeeld terug meer kwaliteitsvolle raamkozijnen geplaatst in hout.

In het algemeen ontbreekt er echter een visie over wat er met een bepaalde boomsoort dient te gebeuren. Bijvoorbeeld berken, wat kunnen we daarmee doen? Alleen brandhout van maken of ook multiplex? Natuurlijke stamreiniging? Het bos kan behandeld worden in functie van de houtkwaliteit. In een van de grafieken op de slides is duidelijk dat in Afrika het grootste deel van het hout wordt omgezet in energie, ondanks dat de kwaliteit van hout er bijzonder hoog kan liggen. Hier wordt afgeweken van het principe van "*cascade use*" van hout om aan de basisbehoeften te voldoen (energie).

Om de visie te onderbouwen moeten we durven rondkijken naar onze buurlanden. Zo heeft Frankrijk 2/3de loofhout, maar ook heel veel populier. In Frankrijk zijn deze erkend als plantages, dus wordt dit ook politiek anders bekeken. In Finland ligt de focus dan weer op papierproductie en minder op globale houtproductie. Wat met energie- en biomassaproductie? Moet dit door de overheid worden begeleid? En hoe pakt ze dit aan? Ook de typische private bosjes in Polen kunnen als voorbeeld dienen. Bosversnippering, verlaten akkerlanden die verbossen met o.a. berk kunnen onmiskenbaar de vergelijking met Vlaanderen doorstaan.

Hoge kwaliteitsstammen zijn in Vlaanderen quasi verdwenen. Je wordt dikwijls genoodzaakt om met "slecht hout" geschikte producten te maken. Een gerichte combinatie tussen kwaliteit(shout) en kwantiteit is dus nodig.

Discussie

Vraag 1: Suggereert u om het loofhout te doen stijgen?

Toelichting: Als we loofhout produceren, moeten we de afzet kennen. Loofhoutproducten zijn dikwijls kwaliteitsgericht en minder bedoeld als volumeproductie.

Vraag 2: In Frankrijk zijn diameters van minstens 80 cm een courant gevraagde maat. Voor Douglas gaat dit tot 80 cm. De prijzen zijn vaak hoger. Als gewone bosbeheerder stel ik vast dat deze maat toch geapprecieerd wordt.

Toelichting: Ik heb het vooral gehad over de toekomst. Maar vandaag stellen we vast dat zagerijen, die grote stamdiameters verwerken, verdwijnen. Dit geldt zowel voor bijvoorbeeld beuken als voor naaldhout. De nog grotere maten krijgen geen afzet. De industrie heeft geen behoefte meer aan de heel grote stammen.

Aanvullende bemerking uit de zaal: Hout als strategische grondstof voor oorlogsvoering en koloniale welvaart (Nederland, Frankrijk en UK) wordt toegelicht. De beleidsverantwoordelijken hebben vandaag de dag geen oog meer voor de specifieke houtindustrie die gerelateerd is aan de valorisatie van kwaliteitsvolle bosbestanden.

4. Houtbeschikbaarheid in Vlaanderen nu en in de toekomst

(dr. ir. Vincent Kint – Projectleider bij het Agentschap voor Natuur en Bos)

Recent werd de Boswijzer voorgesteld, met een volledig nieuwe methodiek. De nieuwe nulmeting geeft als resultaat 177.000 ha bos in Vlaanderen.

De druk die in vorige presentaties al vermeld werd, leidt tot problemen voor de industrie maar ook voor de draagkracht van het bos. Deze presentatie gaat dieper in op de draagkracht van het bos.

Een stikstofoverschot zorgt voor een negatief effect op bepaalde boomsoorten. Dit in tegenstelling tot de studies die tot nu toe gevoerd werden en waarbij een uitsluitend positieve impact van stikstof op de groei van planten aantoonde. Ook de standplaats beïnvloedt de boomgroei. Zo groeit eenzelfde eik uit 1900 nu dubbel zo snel als toen. Dit geldt echter niet voor alle soorten. Bij beuken doet zich een andere evolutie voor. De stijging in groei gaat tot in 1960 maar daarna doet zich een daling in groei voor. De grote variabiliteit in de curve wijst op stressfactoren. Waaraan ligt dat? Hypothesen wijzen het veranderende klimaat aan als oorzaak. Hetzelfde geldt voor de waterbeschikbaarheid (neerslag voorjaar en najaar). Als de waterbeschikbaarheid zou dalen, dan hebben de stijgende temperaturen negatieve effecten. Dit is het toekomstige patroon van klimaatverandering. Bij beuk zien we die dalende trend. Wanneer de klimaatsverandering zich voortzet, gaan de belangrijke soorten het dan nog goed doen?

Drie soorten naaldhout – Douglas, Grote den en Corsicaanse den – lijden minder onder klimaatsverandering. Toch kunnen we met deze gegevens rekening houden door de wijze van omvorming aan te pakken. Als we den willen omvormen op een natuurgetrouwe manier kunnen we dit best doen door kleinschalige kappingen uit te voeren van 0,5 tot 1 ha. Hierdoor ontstaan gaten in het bosbestand.

Hoe kan je dat combineren met andere doelstellingen, zoals biodiversiteit? Natuurlijke verjonging gaat, maar geeft nadien problemen met het beheer en de kwaliteit van het hout. Verder bestaan er intelligente plantschema's met veel meerwaarde (i.p.v. natuurlijke verjonging).

Het Sim4Trees-project doet een simulatie van Bosland waarbij gekozen wordt voor multifunctionaliteit. De initiatiefnemers stelden zich de vraag of ze het bosbeeld wilden bewaren of innovatief wilden zijn. De verschillende scenario's werken naar het jaar 2070 toe. De randvoorwaarden zijn de visies rond recreatie en natuurontwikkeling. Complementariteit leek hierbij centraal te staan. Twee keuzeopties deden zich voor: ofwel kiezen voor domeinbossen met een versnelde omvorming van den naar berk, of meer openbaar bos dat minder ver in omvorming gaat en zich meer focust op grove en Corsicaanse den.

De conclusies die uit dit model kunnen getrokken worden zijn: (1) stel de soortenkeuze in functie van klimaatsverandering zodat de productie geoptimaliseerd kan worden, (2) doe aan kunstmatige verjonging maar ondersteun ook spontane processen en (3) beheer en vermarkt nevenboomsoorten.

Discussie

Vraag 1: Kunnen we de inrichters van grote terreinen die kaal blijven (bijvoorbeeld bij de aanleg van een afrittencomplex van een autostrade), mobiliseren om deze in te zetten voor houtproductie?

Toelichting: De druk op de bosoppervlakte zal toenemen door een strijd tussen ruimtelijke functies. Misschien moeten we onze ogen openen voor productiepotentieel buiten het bos. Maar ik heb geen idee wat daar de juridische beperkingen zijn.

Vraag 2: Als we "National Action Programmes" van MS zien passeren, lijkt de aandacht vooral gericht te zijn op wat achter blijft in het bos voor biomassa.

Toelichting: Men mag de draagkracht van bossen niet uit het oog verliezen. Duurzaamheid betekent ook het niet achteruit laten gaan van de productiecapaciteit van de bossen. Als we daar tegenin gaan, dan plegen we rooibouw. Heel veel van de nutriënten zitten net in de schors en in de strooisellaag. Dat is essentieel voor een gezonde nutriëntenkringloop. Maar er zit wel nog potentieel in de reststromen in de 'cascade use' van hout.

5. Houtvoorraadbeheer: visie van de Vlaamse overheid

(Tom Embo – Algemeen directeur van het Ondersteunend Centrum van het Agentschap voor Natuur en Bos)

Het OC-ANB gaat uit van een totaalsysteem waarbij de aandacht gaat naar totaalzorg binnen de draagkracht van het terrein. Het bosbeleid is stabiel. Daaruit kan men afleiden dat de overheid een betrouwbare partner is.

Het OC-ANB is een autonome entiteit met een economische reflex. Wat is er de voorbije twee jaar gebeurd? Kan het OC-ANB meer doen dan ze dat vandaag de dag doet? Het antwoord is ja. Is er de bereidheid? Ja. Zijn er plannen? Ja, deze worden hieronder toegelicht. Maar eerst worden een aantal voorbeelden van de acties die het OC-ANB vandaag onderneemt opgesomd.

Wat betreft certificering focust het OC-ANB zich op twee domeinen: (1) de certificering van competenties, met onder andere aandacht voor mobiliteit binnen de EU en (2) de certificering van bossen. De markt vraagt vooral PEFC-producten. Het OC-ANB gaat zijn werking volledig kaderen binnen de werking duurzaam bosbeheer. Vanuit OC-ANB is er bereidheid om stappen te nemen. Maar de markt moet ook zijn verantwoordelijkheid nemen. Het aantal initiatieven is eerder beperkt. Maar de bereidheid is er om daar verder aan te werken. Dit uit zich in het project KOBÉ (kennis, ondersteuning, beheer en energie). Dit is een intern project dat opgetrokken wordt naar de markt. Iedereen kan bijvoorbeeld gebruik maken van de expertise die binnen het OC-ANB gebundeld wordt. Daarnaast beoogt het OC-ANB een economische rapportering, in samenwerking met de bosgroepen en de industrie, waarbij de markt in kaart gebracht wordt. Ook het Sim4Trees project kan zijn leven verder zetten in andere regio's door de financiële steun van het OC-ANB.

Ten slotte is het OC-ANB bezig het vastgoed te valoriseren in overheidsdomeinen gebonden aan recreatie-initiatieven. Het aantal initiatieven is relatief beperkt maar de bereidheid is er.

Discussie:

Vraag 1: De beheervisie van verdunning in de Kempen is een catastrofe voor de houtoogst. Wat is de plaats van het OC-ANB daarin?

Toelichting: De kennis ontbreekt nog, daar moeten we verder aan werken. We moeten als sector vanuit duurzaamheid denken. Maar ook de productie van hout mag niet vergeten worden.

Vraag 2: Het duurzaam bosbeheer trekt zich niet door in het aankoopbeleid van ANB. Bij ANB primeert enkel de prijs. De andere aspecten worden niet meegerekend.

Toelichting: Zeker intern heeft het ANB aandacht voor het sociale aspect.

6. De visie van de rondhoutverwerkende industrie: koolstof vastleggen in product

(Bert Wierbos – Zaakvoerder Wierbos Woodtrade bvba)

De visie van de houtverwerkende industrie is koolstof vastleggen in een product. Hiermee wordt een oplossing voorzien voor klimaatopwarming. De primaire functie van bomen is koolstof vastleggen in een product. De hele economie begint bij de basis: de boom in het bos. Daarbij staat het duurzaam omgaan met grondstoffen centraal. Om de CO₂ vast te houden, moet men proberen het product zo lang mogelijk te laten meegaan alvorens het te verbranden. Houtgebruik in de bouw is beter dan CO₂ neutraal.

Norbord is een van de houtverwerkers op de markt. Het bedrijf is lid van de federatie voor houtverwerkende industrie CEI-Bois. De industrie maakt zich zorgen over de toenemende druk op bosgebieden door recreatie, natuurontwikkelingsprojecten en beperkte exploitatieperiodes. Bovendien is er jaarlijks een toename van het productievolume bij de industrie. Dit leidt tot onevenwicht in bevoorrading. Daarnaast zorgt het promoten van bio-energie, wat door de EU-politiek gedreven is, voor onzekerheid omtrent houtbevoorrading.

We mogen een groei van de vraag naar zaaghout, spaanplaat, OSB, MDF en papier verwachten de komende jaren. Volgens de houtbalans van Fedustria zullen we tegen 2030 een 11 miljoen m³ hout te weinig hebben. Er moet dus weldegelijk dringend aandacht besteed worden aan houtvoorraadbeheer. In Vlaanderen komen de aangeboden houtvolumes hoofdzakelijk uit het naaldbos en de populier. Dit zijn net de boomsoorten die door de Vlaamse overheid niet gesteund worden. De verdeling naar houtsoorten in Vlaanderen is ongeveer 50% loofhout, 36% naaldhout en 11% loof/naald gemengd. Dus waarom al dat productiehout (den en populier) omvormen?

Er is een dringende behoefte aan professioneel bosbeheer. Voldoende kennis ontbreekt op veel plaatsen en van een duidelijke visie is weinig sprake. De overheid kan hierin een mooie rol spelen. Een initiatief als "*agroforestry*" kan een oplossing bieden. Recent is

hiervoor een regelgeving op punt gesteld. Echter, voor veel initiatieven met potentieel ontbreekt nog een geoptimaliseerd wetgevend kader, bijvoorbeeld samenwerking tussen bos- en landschapsbeheerders. Hierbij bestaat er heel veel regelgeving die eerder hinderend werkt. Daarnaast valt er op het vlak van beheer nog veel te doen. Er wordt te veel gedund zonder verjonging, zonder visie op het beheer. Maak het verkooprecht "vriendelijker" of schrap deze zodat privéboseigenaars hun bosgebied kunnen uitbreiden.

Wij mogen houtproductie niet uit de weg gaan. Er is een noodzaak tot omvorming van bestaande beheerstructuren van onze natuur en bosgebieden naar meer economisch/*multiple use* gerichte bedrijfsvoeringen met instandhouding van de houtproductiecapaciteit. Er kan en moet blijvend meer hout uit onze natuur komen.

Discussie

Vraag 1: De zorg voor de economische motor van de bevoorrading ontbreekt in deze en bovenstaande presentaties. Het produceren heeft een bepaalde kost, die wordt afgezet tegen de prijs van de beheerder. De laatste jaren is er niet echt een stijging in de prijs. De kostprijs voor het produceren is minstens verdubbeld. Hoe groot gaat in de toekomst de bereidheid van de bouseigenaren nog zijn om kwaliteitshout af te leveren.

Toelichting: In de exploitatie hebben we deze kostenstijging kunnen opvangen door mechanisering. Innovatie kan hier een oplossing bieden.

7. Nabespreking

Na de presentatiereeks en de excursie beëindigt de voorzitter de studiedag met een gebalde samenvatting van de presentaties.

Wat de voorzitter betreft is de studiedag geslaagd. Een duidelijke leidraad doorheen alle presentaties is dat houtbevoorrading in Vlaanderen meer aandacht nodig heeft.

Filip de Jager stelde dat niet iedereen op dezelfde manier reageert. Hij hekelde het gebrek aan een EU-bosbeleid met aandacht voor houtvoorraadbeheer. Overigens bleek uit zijn presentatie dat het aspect energie aan belang wint.

Marc De Bock legde uit dat Vlaanderen een buitenbeentje is. Desalniettemin is houtvoorraadbeheer in Vlaanderen belangrijk en moeten we mee participeren in het wereldgebeuren. Hij haalde verder nog aan dat de exotenlijst niet compatibel is met de huidige vraag naar hout. De zelfbevoorrading stond hierin cruciaal.

Vincent Kint toonde cijfers gekaderd in een toekomstvisie. Hij gaf verschillende opties die je kan stimuleren, waarvan één doelstelling de houtindustrie kan zijn.

Tom Embo begon met een "*mea culpa*", er kan namelijk nog veel gebeuren. Een "*revival*" is noodzakelijk. Het OC-ANB is hierin de eerste stap.

Bert Wierbos beëindigde de presentatiereeks met te stellen dat Norbord één bedrijf is in Vlaanderen maar dat ze een groot deel van de productie op zich nemen. Ze leggen de klemtoon op verduurzamen. Op dit moment is er geen zicht op hoe de bossector eruit zal zien in de toekomst. Hij vond het noodzakelijk om hierbij een beetje te sturen.